

Бутенко Н.

кандидат педагогічних наук

Спринь О.

кандидат біологічних наук

Чех І.

студентка

Херсонський державний університет,
Україна.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ В РОЗВИТКУ

Педагогічну майстерність в розвитку ми розглядаємо на прикладі становлення професійної спрямованості педагога -новатора К.Й.Голобородька.

Там, де знаходиться людина, яка відчуває себе такою, що творить і створює життя, яка впливає своєю постаттю, думками, вчинками на свідомість і поведінкову культуру оточуючих, яка сама стає одним з духовних носіїв цінностей сучасності, знаходиться центр життя. Центри життя формуються там, де їх створюють сильні особистості.

Один з таких центрів у 50–60-ті роки ХХ століття розташовувався на березі Дніпро-Бузького лиману, в старовинному селі з гордою назвою Станіслав. Відомість на терені України принесла Станіславу середня школа, яку очолював Костянтин Йосипович Голобородько – письменник людських душ. Народився Костянтин Йосипович Голобородько 23 листопада 1899 року в селі Новотягинка Херсонської губернії у сім'ї хліборобів. Змалку виявив інтерес до знань, оволодіння якими стало основою його майбутніх успіхів. Від перших свідомих років до останніх, вже будучи відомою у Таврійському краї людиною, він цілеспрямовано працював над собою. Жити для нього означало знати. Він любив нагадувати, що, коли припиняється процес пізнання, то людина втрачає себе, обезцінює свою сутність.

Спочатку він навчається у Новотягинській церковно-приходській школі. За добрі знання й здібності, виявленні у навчанні, на кошти земства його було відряджено до Станіслава, де він у 1914 році закінчив двокласне училище. Тоді Кость Йосипович ще не міг знати, що Станіслав стане провідним сюжетом його життя, що з ним будуть пов'язані найважливіші досягнення в його педагогічній та літературній творчості.

Процес вчення продовжувався, й прийшла черга учительської семінарії, що знаходилася у Херсоні. Здобував освіту Кость Йосипович ґрунтовно, з насолодою й реалістичними мріями про вчительську справу. Бути педагогом значило для нього не тільки вчити інших, а передусім навчатися самому. Адже своїм життєвим кредо обрав вислів: «Учитель той, хто сам уміє вчитися».

На педагогічний шлях К.Й.Голобородько ступив у 1921 році після завершення учительської семінарії. Десять років вчителював у Новотягинці, навчаючи дітей своїх односельців. Черговий етап у його педагогічному розвитку розпочався з 1930 року, коли він назавжди переїжджає до

Станіслава. Там у довоєнний час він спочатку працює вчителем, а потім завучем (як тоді говорили, завідувачем навчальної частини)

Станіславської середньої школи. Там у 30-ті роки він почав систематично писати, опановуючи журналістські форми й регулярно виступаючи з ними на сторінках обласної газети “Наддніпрянська правда”. К. Й. Голобородько був переконаним, що для формування особистості педагога дуже важливо писати – те, що йде від серця, від душі: нотатки, роздуми, нариси, етюди (зі спогадів онука Я.Ю.Голобородька).

Учительський шлях Костя Йосиповича був би довшим, якби не війна. Щоправда, у війни теж є своя педагогіка. У сорок один рік вчитель К.Й.Голобородько призову не підлягав. Німці підходили до Станіслава. На фронт йшли його учні. На фронт у серпні 1941 року добровільно пішов і їх учитель. Війну він побачив від початку і до кінця. Пройшов її географію, відчув її біль. Відступав. У боях під Ростовом одержав контузію. Бився під Сталінградом. Вистояв і вижив. Пішов разом з армією на Захід. Пережив важкі бої в Україні, Білорусії, Польщі. Залишився живим після штурму Берліна.

Дочекавшись демобілізації у серпні 1945 року, Кость Йосипович повертається до сім’ї, до ставшого рідним Станіслава і - знову до учнів, до зошитів, до шкільної справи. Саме у цей період - з другої половини 40-х і до другої половини 60-х - на всю потужність розкривається його педагогічний таланти.

К. Й. Голобородька можна по праву назвати майстром своєї справи. Що стоїть за словами педагогічна майстерність? Критеріями педагогічної майстерності є гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність).

Словом і ділом наш педагог утверджував найвищі духовні цінності. Основне кредо його життя – любов до дітей. Той, хто не любить і не поважає дітей, учнів, не може досягти успіху в педагогічній праці, бо тільки щира любов і глибока повага педагога до вихованців породжують відповідну любов і повагу до нього, до його ідей, поглядів, переконань, знань, які він вчить здобувати [5].

Вражав Кость Йосипович своєю компетентністю, яка проявлялась в особливостях професійних знань(вміння синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, вибирати засоби взаємодії, висловлення власного погляду, розуміння проблеми). Він мислив та діяв професійно. Головною педагогічною здібністю К. Й. Голобородька , що об’єднувала всі інші, була толерантність, чутливість до людини, до особистості, яка формується.

Кость Йосипович був постійно відкритим до нового у житті, до талановитих виявів у новому повсякденні. Його категорія нового переносилася ним у педагогічноорганізаційну справу. Він придумував, створював, ініціював нове у діяльності Станіславської середньої школи. [3]

Хоча педагогічна майстерність проявляється в діяльності, Кость Йосипович довів ,що до неї вона не зводиться. Вона не обмежується тільки високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених умінь. Сутність майстерності –

вчителя, в його позиції, здатності виявляти творчу ініціативу на ґрунті реалізації власної системи цінностей [5].

На межі 40-х – 50-х років К.Й.Голобородько почав створювати у лиманському Станіславі те, що сьогодні на мові науковців прийнято називати “авторською школою”. Його директорські пошуки відбувалися майже водночас із пошуками В.О.Сухомлинського. Звертає на себе увагу певний збіг обставин у їх біографіях. Костянтин Голобородько приступив до педагогічної праці, коли йому виповнилося 21 рік, Василь Сухомлинський – у 20 років. Обидва вступили до КППС 1943 року. Приблизно в один час очолили шкільні колективи: К.Й.Голобородько – у грудні 1946 року, В.О.Сухомлинський – у 1947-му. Обидва відчували потребу в гуманізації змісту й форм шкільної освіти, приділяли увагу естетичному вихованню. Обоє (це надзвичайно знаменний і не випадковий факт) у 1958 році були відзначені званням заслуженого вчителя Української РСР. Обидва були директорами понад двадцять років й експериментували в умовах сільської школи: Кость Голобородько – у Станіславі, на Херсонщині, Василь Сухомлинський – у Павлиші, на Кіровоградщині. Обоє чимало писали: К.Голобородько – журналістські матеріали й кореспонденції, художні нариси й оповідання, В.Сухомлинський – статті, розвідки, книжки з проблем виховання дитячої й шкільної особистості, працюючи переважно в галузі “педагогічної прози” [5].

Наприкінці 40-х років Кость Йосипович бачив, що ефективність педагогічної дії полягає у виробленні нових підходів масової школи до формування особистості. Для того, щоб ці підходи сформувавши, необхідна внутрішня єдність учителів.

І тому найперше, що поставив за мету директор Станіславської середньої школи, – створити педагогічний колектив односторонців. Це досягалося двома шляхами: індивідуальними бесідами з працюючими вчителями й неквапливим, ретельним відбором нових педагогів. Авторська школа відкрита для тих, хто поділяє її програму та вміє працювати на спільну мету. На початку 50-х років у стратегічних рисах було вироблено концепцію Станіславської середньої школи, що послідовно збагачувалася директором, педколективом до 1967 року, коли Кость Йосипович пішов на пенсію. За цією концепцією пріоритетом визнавався синтез двох напрямків – гуманітарно-естетичного й політехнічно-трудового. К.Й.Голобородько виходив з того, що учень має, по-перше, стати яскравою індивідуальністю, виразною особистістю, а по-друге, професійно бути готовим до життя. Школа спрямовувалася на те, щоб засобами гуманітарних предметів (історії, мов, літератур), з допомогою мистецтва, вивчення Таврійського краю розвивати особистість і стверджувати її віру в себе, а також щоб у праці, на базі основ політехнічної культури зорієнтувати учнів у виборі майбутньої професії, надати їм можливість більш упевнено розпочати самостійне життя.

Продовжуючи традиції К.Д.Ушинського, С.Ф.Русової, М.Ф.Чернявського,

К.Й.Голобородько помітне значення приділяв урокам рідної словесності. Протягом усього часу, коли він очолював Станіславську середню школу, в системі навчальних дисциплін особливе місце посідали українська мова й українська література. Яких коливань не зазнавало б ставлення офіційної влади до української культури, мови та літератури, вони завжди були в пошані у станіславських учнів. Цьому безсумнівно сприяло й те, що рідну літературу викладав директор школи.

Книга була для Костя Йосиповича квінтесенцією мудрості, продовженням роботи над собою. Адже, за словами видатного педагога В. П. Острогорського, особистість вчителя повинна володіти «острим критическим умом, поэтической жилкой и даром слова». [4]

Оскільки сам директор друкувався в обласній та всеукраїнській пресі з публіцистичними й прозовими творами, у школі регулярно проводилися конкурси найкращий вірш, нарис, оповідання, на кращу стінну газету. На уроках, позакласних заходах, педагогічних радах обговорювалися найбільш цікаві твори сучасної української та світової літератури. Вчителями систематично підтримувалися літературні здібності учнів, а Слово – художнє, влучне, містке – було в сталій пошані [1].

Для поглиблення естетичного розвитку при Станіславській середній школі було організовано трирічну музичну школу. На шкільних і сільських заходах активно виступали два учнівські хори, ансамбль баяністів, духовий і струнний оркестри. Доречно зазначити, що Кость Йосипович залюбки слухав гру народних інструментів, співав разом з іншими вчителями у загальношкільному хорі.

Кость Йосипович був постійно відкритим до нового у житті, до талановитих виявів у новому повсякденні. Й категорія нового переносилася ним у педагогічно-організаційну справу. Він придумував, створював, ініціював нове у діяльності Станіславської середньої школи.

З ініціативи директора, який добре розумівся на українській драматургії та кохався в українському класичному театрі ХІХ століття, було засновано учнівський драматичний гурток, за репетиціями й аматорськими постановками якого турботливо стежив Кость Йосипович. Мріючи про гармонійну особистість, у 50-ті роки він також утворив у сільській школі картинну галерею та історико-краєзнавчий музей.

Станіслав ставав одним з центрів художньо-естетичного виховання Херсонської області, набував визнання за її межами.

З незмінною повагою й зацікавленістю К.Й.Голобородько ставився до спадщини А.С.Макаренка й уважав його визначним майстром виховної справи. Під враженням від “Педагогічної поеми” у Станіславській школі на початку 50-х виникає перша в Херсонській області учнівська виробнича бригада, було закладено досліди на пришкільних ділянках, за якими спостерігали й здійснювали догляд учні. Пришкільна майстерня мала у своєму складі спеціальну учнівську бригаду з ремонту сільських будинків. При школі були створені теплиця й живий куточок, що знаходилися під опікою вихованців різного віку. Регулярно здійснювалися

тематичні екскурсії учнів і вчителів на виробництво, сільськогосподарські об'єкти.

Ефективно працювали технічні гуртки. Школярі на взаємовигідних умовах співпрацювали з місцевим колгоспом. Вони піклувалися про екологічну естетику Станіслава. Їхніми руками у селі вирощувалися фруктові й декоративні дерева, висаджувалися парки. У виступах перед учительською громадою області Кость Йосипович часто підкреслював, що виховання у праці, через трудові процеси – річ дуже важлива й не варто ним нехтувати. Результати навчально-виховних інновацій, здійснюваних у Станіславській школі протягом двох десятиліть, виявилися настільки помітними, що 1961 року херсонський дослідник Михайло Ковальов характеризував її так: “Школа славиться тим, що дає учням глибокі знання з основ наук, прищиплює їм любов і навички до праці. В післявоєнні роки майже всі випускники цієї школи вступали в вузи, бо дійсно мали добру теоретичну підготовку” .

К.Й.Голобородько неодноразово висловлював думку: людина народжується для того, щоб перемагати – обставини, долю, негаразди. Людей з психологією переможців – тих, хто може брати життєві висоти, досягати поставленої мети, стверджувати своє право на соціальну вагу, максимально висловлювати себе у різних формах працевиявлення, – Кость Йосипович виховав чимало (зі спогадів онука Я. Ю. Голобородька)

У формуванні непересічної особистості К.Й.Голобородько досяг надзвичайних вершин. Серед випускників Станіславської середньої школи виділяється потужна когорта іменитих людей. Це доктор медичних наук Ю.С.Гаркуша-Божко, генерал-лейтенант бронетанкових військ І.Н.Гаркуша, кандидати фізико-математичних наук О.Я.Кучма, З.В.Колісниченко, колишній редактор часопису “Донбас”, автор понад двадцяти книжок К.Є.Михеїв, письменник і редактор херсонських обласних газет Ю.К.Голобородько (старший син педагога), лауреат Державної премії СРСР механізатор О.П.Галушко, відмінник народної освіти Р.Я.Кучеренко та ін. Достеменно сказано: скажіть, чого ви досягли, й стане зрозумілим, чому вас учили.

Напружена учительська робота супроводжувалася художньою діяльністю Костя Голобородька (так він підписував свої твори). Біографічний, педагогічний, аналітичний досвід у межах майже століття – таким був закономірний матеріал для його літературної творчості.

У жанрах короткої прози – оповідання, новели – Кость Голобородько змальовував життя й стосунки української школи початку ХХ сторіччя (“Призначення”), психологічні перипетії національно-громадянської війни (“Гроза над Дніпром”), етичні аспекти сучасної йому школи (“Чужий зошит”), динаміку становлення сильної, вольової особистості (“Місце під сонцем”), складнощі міжособистісних, інтимних стосунків (“Весна починається в березні”, “Марина”). Він був прихильником реалістичного письма, пройнятого напругою психологізму. [2].

Основна тема літературної творчості К.Голобородька – школа життя. Його

персонажі, як правило, є динамічними натурами, вони долають внутрішні бар'єри, відкривають себе, свої невідомі, не реалізовані потенції. Пафос внутрішнього боріння, потяг до зображення видимої та невидимої напруги людського життя складають художню основу прози Костя Голобородька. Прагнучи реалістичної повноти, повнокровності у зображенні дійсності, він звертався й до мотивів, що не були типовими для української літератури 50–60-х років. [2]

Ще за життя про К.Й.Голобородька писали як про людину яскравої долі, як про “педагога-новатора”, якому властиві “широкі і глибокі знання, великий життєвий досвід, кипуча енергія і настирливість у досягненні мети” . Він був людиною, педагогом і письменником Таврії. І це відчувалося в усьому, що він зробив і залишив після себе. Він був особистістю, що реально, повсякденно й цілеспрямовано змінювала оточуючий світ на краще.

Отже, ми дослідили педагогічну спадщину К.Й.Голобородька, виявили основні педагогічні закономірності і тенденції розвитку педагогічних поглядів та ідей К.Й.Голобородька щодо освіти, навчання й виховання підростаючого покоління.

Здійснивши аналіз педагогічної діяльності К.Й. Голобородька, визначили напрями освітянської діяльності К. Й. Голобородька, серед яких єдність педагогічного колективу як один із підходів масової школи до формування особистості, естетичний розвиток учнів, трудове та моральне виховання.

Література

1. Бугайко Т. Ф., Бугайко Ф. Ф. Обучение и воспитание средствами литературы. – К., 1973. – 294с.
2. Голобородько Я. Ю. Просвітитель і культурний діяч (До 110-річчя від дня народження заслуженого вчителя України К. Й. Голобородька з села Станіславу Білозерського району / Я. Голобородько // Херсонський вісник. – 2010. – №29. – С.13.
3. Голобородько Я. Ю. Аксиологія праці, краси і добра: педагогічна діяльність К. Й. Голобородька (уродженця Херсонської губернії / Я. Голобородько // Херсонський державний педагогічний університет. Збірник наукових праць: педагогічні науки. – Херсон, 2001. – Вип. 20. – С. 12-20.
4. Голобородько Я. Ю. Прагнення і талант (до 100-річчя від дні народження К. Й. Голобородька) / Я. Голобородько // Освіта. – 2000. – №1-2. – С. 24-31.
5. Щерба Т. Незримі сліди в серці і слові...: (до 80-річного ювілею Юрія Голобородька) /Щерба Т. //Херсон. вісн. – 2007. – 25 січ.